

Deniz Bağrıaçık, bir laboratuvara çevirdiği İstanbul'un geçirgen surlarında yaşayan, yabancıyı küçümseme ya da onu aşırı yüceltme arasında gidip gelen Türk toplumunun fotoğrafını, 'bizi bize anlatan yabancıların yardımıyla' bir çerçeve içine alıyor kitabında.

'N' olur sevsen beni'

ve ironik bir gerçek, kulaktan dolma bilgilerin, kitle iletişiminde heyecan yaratmak için ya da siyasi propagandada bambaşka amaçlarla dolaşan imgelerin, dünyanın her yerinde ne kadar etkili olduğu! 1970'lerde çevrilmiş "Midnight Express" filmi Türkiye alehindeki abartılı sahneleriyle bir kuşak Batılı'nın neredeyse ülkemizle ilgili tek referansı olmuş. O yıllarda Türkiye'ye yolu düşenler ürpertilerle gelmiş! Diğer bir örnek, 2000'lerin ilk yıllarında Büyük Birader ABD'nin tasarladığı Büyük Ortadoğu projesinde Türkiye'ye düşen "ılımlı İslam demokrasisi" (!) rolünü sevimli ve yararlı göstermek için ön ayak olduğu propagandaya kapılarak borç batağında geçici bir büyümeyi gerçek gelişme sanarak gelenler ve bir süre İstanbul'da yaşadıkları sonra ayakları suya erip gerçeği görenler! AKP'den Ergenekon davasına kadar izlenimleri 180 derece değişenler!..

Bağrıaçık'ın serin aklı ve dürüst kalemi, her kesim yabancı'nın ve karşılaştığı Türklerin artılarını ve eksilerini adaletli bir yaklaşımla ve heyecana kapılmadan saptıyor. Benim kalemimdeki öfke, hâliyle onda yok. O bir sosyolog.

Yabancıların aynasında bizler çoğu kez, sıcak, dostça yaklaşımlarımızla, yardımseverliğimizle (s.166), aile içinde birbirimizi sevgi ve ilgiyle boğmalarımızla, yetersiz bireyselleşmelerimizle (hiç yalnız kalamamak), dostluk ahbaplık ilişkilerimizdeki ani sıcaklıklar ve ani soğukluklarla beliren tutarsızlıklarımızla, cinsel ilişkilere yönelik hamlıklarımızla, kadın-erkek eşitliğini bir türlü özümseyememişimizle (s.178, 184) ve bu özümseyememe hâline rağmen -belki de onun yüzünden- ister mesleki başarı, ister hayatın başka herhangi bir alanında davranış ve eylem olarak kadınlarımızın diğer cinsle nazaran belirgin olgunluğuyla (s. 202) boy gösteriyoruz ve bitmek tükenmek bilmeyen sevgi ve onay ihtiyacımızla! Başka özelliklerimiz de düşüyor aynaya: Saygı adına sürdürülen ikiyüzlülükler (s. 202) ve bir zamanlar tokgözlülüğü övülen insanlarımızın küresel pazarın etkisiyle kapıldıkları hırs (s. 93), her ne kadar konunun tanıklığı meseleyi sadece çalışma aşkı zannetse de!

Araştırmacımız nesnel bir gözlemle bir bir saptıyor! Yorumları yumuşak ancak gerçeklikten asla ayrılmadığı için tablo yoruma gerek bırakmayacak şekilde çıkıyor ortaya. Kanımca en büyük gelişkimiz, hâlâ yitirmedığımız konukseverliğimiz ile bizdeki kadın çoğunluğuna benzemeyen konuk kadınlar için yaratılan Nataşa imgesi ile bu imgenin güdümünde kadına reva görülen taciz ve aşağılama arasındaki uçurumda ele veriyor kendini (s. 214).

Kendimizin farkına varılabilmek için tam okunacak bir **Kitap**. ■

Sorsana, Bizi Sevmiş mi? / Deniz Bağrıaçık / Yapı Kredi Yayınları / 228 s.

ERENDİZ ATASU

Türkiye'nin kısır şamatasında genç araştırmacıların pırlıtlı çalışmaları gözlerden kaçmamalı, ne yazık ki böyle bir tehlike var. Bu araştırmalardan biri de biz Türklere kendimizi -İstanbul'da yaşayan- yabancıların aynasında görme fırsatını sunan sosyolog Deniz Bağrıaçık'ın Sorsana, Bizi Sevmiş mi? adlı çalışması. Bilimsel bir araştırma olan bu yapıta ben okur olarak yaklaşıyorum. Ali Ergur'un derinlikli önsözünde, genç araştırmacıyı bu çalışmaya yönelten nedenlerin bir kısmını yekalamak mümkün. Dünyanın küresel bir pazara dönüştüğü neoliberal kapitalizm döneminde birçok kişi için yerleşikliğinin bir yaşam pratiği olmaktan çıktığı anlaşılıyor. Sadece iklim değişikliğinin, bitmeyen boğazlaşmaların, açlığın ve terörün dayattığı perişan göçler değil söz konusu olan, büyük şirketlerin egemenliğindeki dünyada şirket karının güdümünde, iş sürekliliğinin ve güvencesinin kalmaması bir çok insanı yaşam boyu yer değiştirmeye itiyor. Kim yerleşik, kim yabancı belli değil! Kimisi için renkli bir hayat, kimisi için sürekli tedirginlik demek olan bu durumun temsilcilerine araştırmada rastlıyoruz.

Ancak sadece bu kadar değil...

"YABANCILANAN" YABANCILAR

Kanımca Deniz Bağrıaçık, neredeyse "ulusal" diyebileceğimiz bir komp-

leksin son derece farkında, "Yabancı kompleks!" Fena hâlde "yabancılanan" yabancıların onayına ihtiyaç duymak! Bir zamanlar dünyaya hükmetmiş ve sonra hayatın her alanında iflas etmiş köhne bir imparatorluğun torunları olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının pek çoğu, ülkemizle özellikle bizi yenen Avrupa'yı kıyaslarlarken megalomani/asağılık duygusu çıkmazında bocalıyor. Emperyalizmi yenerik kurulmuş Cumhuriyetimizin ideolojik destekçilerinde pek rastlanmayan bu kompleks, Cumhuriyet değerlerinin bozuk para gibi harcandığı günümüzde çok trajikomik biçimlerde hortlamışa benzer. Kimilerimizde yabancılarla ilgili daha da vahim bir karmaşa var; abes boyutlarda bir milliyetçilik ya da psikanalitik çözümleme gerektiren bir öz nefret hâlinde dışavurulan bu durum, kanımca Anadolu'ya göç etmiş Türkmen boylarının tarihin akışı içinde -herhalde çoğu acı olan olaylar sonucunda farklı toplulukları içine alarak bugüne ulaşmasıyla meydana geliyor. Ne tam özümseyebilmiş ne tam adı konmuş, velhasıl sindirilememiş bu farklılıklar anlaşılabilir odur ki kimi bünyelerde alerjik reaksiyonlara sebep oluyor. Osmanlı hükümdarları bağlamındaki bir ifade -ki vaktiyle Avrupa'da büyük Türk diye anılırlardı- durumu veciz şekilde özetliyor aslında: "Yabancılık Türklere anneleri kadar yakındır" (s. 31).

Bu **Kitapta** beni en çok etkileyen unsur, Deniz Bağrıaçık'ta, Türkiye'de şu an en çok ihtiyaç duyduğumuz bir niteliğin, dürüst entelektüel zekânın bulunması. **Kitap** hiç kuşkusuz Cumhuriyetçi, laik, kadın-erkek eşitliğini özümsemiş bir bilinç tarafından kaleme

alınmış ama bu bilinç farklı görüşlerin yaklaşımlarına -ufuk açıcı oldukları sürece - asla kapalı değil. İkinci çok hoş unsur, sade, samimi, alçakgönüllü bir dille kaleme alınmış kitabın, okuru hemen içine alan, arkadaşça bir sohbet gibi pırlı pırlı akan üslubu. Beni şaşırtan yanıysa vaktiyle bir özgürlük soluğu gibi yaşadığım ama günümüzde Eduardo Galeano'nun sözleriyle "Hava, ışık, sessizlik gibi doğal kaynakların kısıtlanması ve pahalılaşması" ürktünc bir kargaşa hâline gelmiş İstanbul'un, kimi yabancılarla canlılığıyla, doğal ve tarihî dokusuyla, esinlediği macera duygusuyla hâlâ çekici görülebilmesi! Demek İstanbul'un gizimini hâlâ tüketememiştir... İyi!

"KONUKLARIMIZ"

Bağrıaçık, İstanbul'un yabancı misafirleri bağlamında kısa bir tarihsel özet verdikten sonra, en büyük kentimizi mesken tutmuş, çeşitli ülkelerden, mesleklerden, toplumsal sınıftan gelen günümüzün "konukları"nu üç bölümde incelemiştir: Yirmi yıldan fazla İstanbul'da oturanlar, 2000'den itibaren gelenler ve bir yıldan kısa süredir İstanbul'da yaşayanlar. Her grupta yarısı kadın, yarısı erkek olmak üzere on altı görüşmeci bulunuyor. İş için, aşk için, gezmek için, gelişmiş ülkelerde neoliberalizmin henüz ruhuna Fatih okuyamadığı düzenden sıkıldığı için gelip kalmış yabancılar. Aralarında Erasmus programıyla gelen genç öğrenciler de var. On yıllardır oturanlar elbette iş gücü sahibi kişiler de... Öğrencilerin çoğu geçici.

Araştırmanın ortaya koyduğu önemli